

«Ω παγκόσμια δημοκρατία, δεν είσαι ακόμα παρά η σπίτ Από τη Λατινική Αμερική έως την Ευρώπη και την Ελλάδα ο αγώνας είναι κοινός

ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΣΟΥΚΑΛΑ

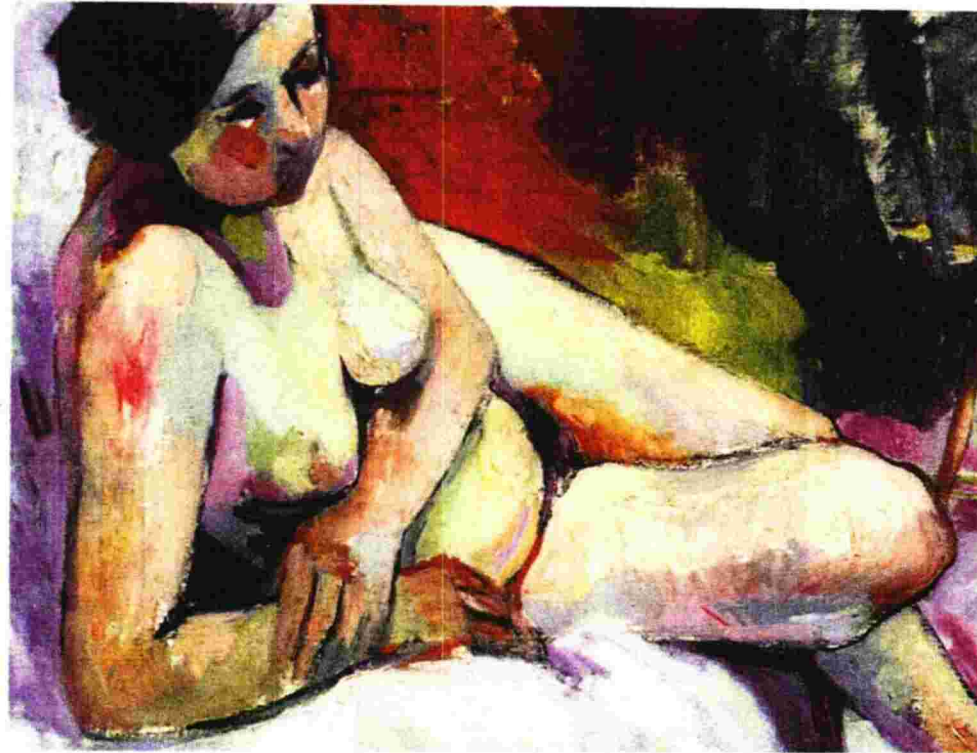
» Ο κόσμος αλλάζει. Είναι πιθανόν να εγκαινιάζουμε μια νέα εποχή. Πράγματι, για πρώτη φορά από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, το κυρίαρχο σύστημα εξουσίας δείχνει αβέβαιο για το μέλλον του. Ακόμα κι αν οι καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις ακόμη δεσποζουν ανεμπόδιστες, οι μηχανισμοί που εξασφαλίζουν την ομαλή αναπαραγωγή τους ολοένα και κλονίζονται. Πάνω στην οπτιμιστική ευδαιμονία πέφτει βαριά η σκιά της ανασφάλειας και της αμφιβολίας. Από τη μια πλευρά, η οικολογική επιβάρυνση έχει εξελιχθεί σε ανεξέλεγκτη απειλή για την επιβίωση του κοινού μας σπιτιού. Πολύ σύντομα, ολόκληρος ο πλανήτης μπορεί να καταλήξει κυριολεκτικά ακατοίκητος. Από την άλλη, η ακαλίνωτη παραγωγικότητα της αγοράς και ο καταναλωτισμός φαίνεται να έχουν αγγίξει τα απώτατα όριά τους. Γίνεται όλο και περισσότερο σαφές ότι ο κόσμος που γνωρίζουμε δεν μπορεί να συνεχίσει με τον ίδιο τρόπο που όλοι έχουμε συνηθίσει. Και αυτό είναι δραματικά νέο.

Η επιστροφή της πολιτικής και ιδεολογικής μάχης

Είναι ενδεχόμενο να είμαστε μάρτυρες μιας ιστορικής αλλαγής Παραδείγματος. Για άλλη μια φορά, οι πολιτικές συγκρούσεις και οι συντηχιακοί αγώνες φαίνεται να οργανώνονται σε κανονιστικά πεδία και να γίνονται αντιληπτά με όρους ανταγωνισμού των τάξεων. Η πολιτική και η ιδεολογική μάχη έχει ξεκάθαρα επιστρέψει! Για άλλη μια φορά γινόμαστε μάρτυρες ενός αναβίωσαντος πολέμου μεταξύ Δεξιάς και Αριστεράς. Λέξεις που έμοιαζαν εντελώς ξεπερασμένες εισχωρούν σε κοινωνικές φαντασιώσεις σε ακόμη μεγαλύτερη κλίμακα. Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός. Η πολιτική έχει αναβιώσει.

Δεν είναι όμως μονάχα αυτό. Είναι πλέον σαφές ότι η πολιτική διαμάχη πρέπει κατ'επέκταση να ενσωματωθεί σε έναν κοινό πολιτισμικό και ηθικό παρονομαστή. Η ελπίδα για έναν καλύτερο κόσμο θεωρείται, τώρα, εν πολλοίς συνυφασμένη όχι μόνο με τη διατήρηση αλλά επίσης και με την εμπάθυνση της δημοκρατίας. Προφανώς, οι παραδοσιακές μορφές αντιπροσωπευσης πρέπει επιμελώς να διατηρηθούν. Αυτές όμως οι μορφές μπορούν και πρέπει να ενισχυθούν με την εισαγωγή διαφόρων μορφών άμεσης συμμετοχικής δημοκρατίας. Το απαράγραπτο φιλελεύθερο-δημοκρατικό σύστημα είναι μια αναγκαία αλλά όχι επαρκής συνθήκη προόδου. Τα ανθρώπινα δικαιώματα, η αντιπροσωπευτικότητα και το κράτος δικαίου πρέπει να διατηρηθούν πάση θυσία. Παράπερα, ωστόσο, όλες οι θεμελιώδεις αξίες, η ελευθερία, η ισότητα και η αλληλεγγύη πρέπει να γίνουν κατανοητές ως ουσιαστικές αδιαχώριστες, τόσο στο κανονιστικό όσο και

Το κείμενο εκφωνήθηκε σε στρογγυλό τραπέζι με θέμα τη νέα Αριστερά και τις δημοκρατικές παραδόσεις στην Ευρώπη, στο πλαίσιο του Διεθνούς Φόρουμ για τη Χειραφέτηση και την Ισότητα, Μπούενος Άιρες 12-14.3.2015.

Ανρί Μανζίν, «Τσιγγάνα στο ατελιέ», 1906

στο θεσμικό επίπεδο. Εξ ου η απερίφραστη απόρριψη όλων των μορφών συγκεντρωτικού αυταρχισμού, πολλών δε μάλλον του ολοκληρωτισμού και της οργανωμένης πολιτικής βίας. Κατά μια έννοια, ο φιλελευθερισμός του Λίνκολν έχει επιστρέψει! Η νέα Αριστερά πρέπει να σκεφθεί με όρους μιας διακυβέρνησης του λαού, από το λαό και για το λαό. Πράγματι, η νέα σοσιαλιστική Αριστερά μπορεί να αναδειχθεί σε μια προσιτή ιστορική εναλλακτική μόνο ως αναπόδραστα, αναμφισβήτητη και αυξανόμενα δημοκρατική.

Ένας αυξανόμενος αδιαίρετος και ενοποιημένος κόσμος

Τα πράγματα όμως έχουν επίσης αλλάξει και από μια άλλη άποψη. Πράγματι, η πολιτική και οι αγώνες πρέπει τώρα να οργανώνονται σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα. Ακόμη κι αν τα έθνη-κράτη υφίστανται ακόμη, ακόμη κι αν το πολιτικό παιχνίδι εξακολουθεί να πρέπει να οργανώνεται και να νομιμοποιείται σε ξεχωριστά εθνικά επίπεδα, η παγκοσμιοποίηση έχει επιφέρει σημαντικές αλλαγές στις μορφές της ενοποίησης στον περιβάλλοντα κόσμο. Στο εξής καμία χώρα δεν μπορεί πρακτικά να απομονωθεί, ούτε πραγματικά ούτε δυνητικά, από τις υπόλοιπες. Η έννοια της λαϊκής και της εθνικής κυριαρχίας πρέπει επομένως να προσεγγιστεί υπό νέα οπτική. Από πολλές απόψεις, η αλληλεξαρτώμενη δι-επικρατειακότητα είναι αυξανόμενα μη αναστρέψιμη.

Αυτή είναι η βασική αιτία, για την οποία περιφέρειες, ήπειροι και ιστορικά διαμορφωμένες κοινωνικό-πολιτισμικές οντότητες περιβάλλονται σήμερα με έναν νέο ιστορικό ρόλο. Και αυτό επαληθεύεται ιδίως σε δύο περιφέρειες, όπως η Λατινική Αμερική και η Ευρώπη (ειδικά η Νότια Ευρώπη) που μοιράζονται μια σειρά κοινών χαρακτηριστικών. Και στις δύο περιπτώσεις, η συμβολική σημασία της ταξικής πάλης είναι ακόμη ζωντανή. Και στις δύο περιπτώσεις, η Αριστερά εμφορείται από τις εσωτερικευμένες ηθικές

αξίες και τις επιταγές που θεμελιώθηκαν από τον ευρωπαϊκό Διαφωτισμό. Και στις δύο περιπτώσεις, οι πολιτικοί ανταγωνισμοί οδήγησαν στην επιβολή σκληρών δικτατορικών καθεστώτων, σε φρικτή καταστολή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, σε εμφυλίους πολέμους.

Από τη Λατινική Αμερική στον Νότο της Ευρώπης

Δεν είναι, συνεπώς, συμπτωματικό ότι τόσο στη Λατινική Αμερική όσο και στην Ευρώπη διαμορφώνονται σήμερα νέα αριστερόστροφα πολιτικά σχέδια. Ικνηλατούνται συλλογικά νέοι τρόποι ενσωμάτωσης στο παγκόσμιο σύστημα, εφαρμόζονται πειραματικά νέα μοντέλα διεθνούς συνεργασίας και εξετάζονται νέες μέθοδοι πολιτικού συντονισμού και συνεργασίας.

Αυτό επαληθεύεται ιδίως στη Λατινική Αμερική. Πράγματι, είναι η πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία που καταγράφεται η σύλληψη ενός εναλλακτικού κοινωνικού μοντέλου σε ευρεία μοντέλα διεθνούς συνεργασίας και εξετάζονται νέες μέθοδοι πολιτικού συντονισμού και συνεργασίας.

Αυτό επαληθεύεται ιδίως στη Λατινική Αμερική. Πράγματι, είναι η πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία που καταγράφεται η σύλληψη ενός εναλλακτικού κοινωνικού μοντέλου σε ευρεία μοντέλα διεθνούς συνεργασίας και εξετάζονται νέες μέθοδοι πολιτικού συντονισμού και συνεργασίας. Αυτό επαληθεύεται ιδίως στη Λατινική Αμερική. Πράγματι, είναι η πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία που καταγράφεται η σύλληψη ενός εναλλακτικού κοινωνικού μοντέλου σε ευρεία μοντέλα διεθνούς συνεργασίας και εξετάζονται νέες μέθοδοι πολιτικού συντονισμού και συνεργασίας. Αυτό επαληθεύεται ιδίως στη Λατινική Αμερική. Πράγματι, είναι η πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία που καταγράφεται η σύλληψη ενός εναλλακτικού κοινωνικού μοντέλου σε ευρεία μοντέλα διεθνούς συνεργασίας και εξετάζονται νέες μέθοδοι πολιτικού συντονισμού και συνεργασίας.

ται σε μια όλο και πιο αποστεωμένη τεχνοκρατική αργκό. Και αυτή η τάση ενισχύθηκε από την κυριαρχία του νεοφιλελευθερισμού. Σταδιακά επήλθε ένας κυριολεκτικός ευνουχισμός του κοινού ευρωπαϊκού σχεδίου.

Παρ' όλα αυτά, η προϊούσα κρίση του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού φαίνεται να εγκαινιάζει μια νέα φάση στον τρόπο πρόσληψης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Και αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης στους ευρωπαϊκούς λαούς γίνονται όλο και πιο καταστρεπτικές. Πράγματι, σε πολλές χώρες η εκμετάλλευση, η ανισότητα, η δυστυχία, η φτώχεια και η ασύμμετρη ανάπτυξη έχουν προλάβει ανήκουστες διαστάσεις. Ποτέ πριν δεν είχε το αδηφάγο διεπικρατειακό κεφάλαιο τη δυνατότητα να περιφρονεί θεσμοθετημένες πολιτικές αρχές με αποφασιστικό ρόλο. Και, το πιο σημαντικό, ποτέ πριν τέτοια φαινόμενα δεν έτειναν να θεωρηθούν αναπόφευκτα, ακόμη και φυσικά. Πράγματι, για πρώτη φορά το κεφάλαιο φαίνεται ότι είναι πρακτικά ικανό να αγνοεί την παραδοσιακή λειτουργική του συνύπαρξη με τα κράτη. Η σχετική αυτονομία των περισσότερων κρατών, και κατ' επέκταση των οργανωμένων κοινωνιών, βαίνει εμφανώς μειούμενη.

Ελλάδα: η ταπείνωση μιας χώρας

Η εξωφρενική αντιμετώπιση του χρέους της Αργεντινής είναι μόνο το πιο πρόσφατο παράδειγμα αυτής της κυρίαρχης δικαστικής τυπολατρίας. Ακόμη πιο εύγλωττη, όμως, είναι η περίπτωση της Ελλάδας. Αξίζει να αναλογισθεί κανείς ότι η Ελλάδα είναι ενταγμένη στην ευρωζώνη, το κοινό ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα. Δεν επιτρέπονται, συνεπώς, μονομερείς εθνικές νομισματικές αποφάσεις. Οι «θεραπείες του σοκ», επομένως, πρέπει να επινοηθούν και να επιβληθούν με διαφορετικό τρόπο. Η αναδιανομή του πλούτου προς όφελος του κεφαλαίου, η αποδιάρθρωση του κράτους-πρόνοιας, η μείωση των μισθών και η «εκλογίκευση» των εργασιακών σχέσεων πρέπει να προωπηθούν «εσωτερικά». Αυτό ακριβώς είναι το νόημα της «εσωτερικής υποτίμησης». Όλες οι ευάλωτες χώρες, που συμμετέχουν σε μεγαλύτερες οικονομικές ενώσεις, πρέπει λοιπόν να υποταχθούν στο νέο δόγμα της «λιτότητας». Δε μπορούν λοιπόν ούτε να αποχωρήσουν από το ενοποιημένο σύστημα ούτε όμως να εκφράσουν τις ενστάσεις τους.

Η Ελλάδα ήταν η πρώτη χώρα που πλήρωσε το τεράστιο κόστος αυτής της βίαιης νεοφιλελεύθερης προσαρμογής. Μέσα σε τέσσερα χρόνια, μια σχετικά ευημερούσα χώρα ταπεινώθηκε. Είναι η πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία που μια ευρωπαϊκή χώρα αντιμετωπίζει μια ανθρωπιστική κρίση σε καιρό ειρήνης.

Παρ' όλα αυτά, οι ευρωπαϊκές αρχές φαίνονται ανυποχώρητες όσον αφορά την εφαρμογή αυτών των ολέθριων συνταγών. Ο στόχος τους είναι προφανής. Αν η νεοφιλελεύθερη παγκόσμια τάξη πρέπει να διατηρηθεί αέθαιρα, οι απείθαργοι λαοί πρέπει αναγκαστικά να αποδεχθούν τη νεοφιλελεύθερη «πραγματικότητα». Δεν είναι συμπτωματικό ότι, μαζί με το μαρξισμό, οι κενυσιανές συνταγές θεωρούνται όχι απλώς ανεφάρμοστες, αλλά ορισμένες φορές ακόμη περισσότερο

«Ja, αύριο θα είσαι ο ήλιος»

επικίνδυνες και ανατρεπτικές. Πράγματι, συντησιμένοι όπως είναι στην αυτάρκεια της παντοδυναμίας τους, οι αυστηροί τεχνοκράτες φοβούνται περισσότερο τις μεταρρυθμίσεις απ' ό,τι την επανάσταση. Χωρίς δεύτερη σκέψη, συνεπώς, όποιος διανοηθεί να αμφισβητήσει την παντοδύναμη σοφία των δυνάμεων της αγοράς και σκεφθεί να παρέμβει ενεργά στην οικονομία πρέπει αμέσως να υποβιβασθεί στον κάτω κόσμο. Αυτή είναι η πεμπτουσία του κυρίαρχου στις μέρες μας οικονομικού δόγματος της αναγκαίας, λογικής και επιβεβλημένης δυστυχίας. Ποτέ πριν δεν έχει υπάρξει η οικονομική θεωρία τόσο αδιάντροπα άθλια και ανήθικη. Αυτό που συνιστούσε κάποτε την αθλιότητα της φιλοσοφίας, αποτελεί σήμερα την αθλιότητα της κυρίαρχης πολιτικής οικονομίας.

Το δόγμα της λιτότητας και οι ανορθόδοξες απόψεις των λαών

Συνεπώς, το δόγμα της ευρωπαϊκής λιτότητας εμφανίζεται, όλο και περισσότερο, φανατικά ανελαστικό. Και αυτή η ανελαστικότητα αυξάνεται από τότε που όλο και περισσότεροι ευρωπαϊκοί λαοί τείνουν να υιοθετήσουν ανορθόδοξες απόψεις. Για αυτό το λόγο η αλαζονική αυταρέσκεια υποχρεώνεται να συνυπάρχει με μια αυξανόμενη ιστορική αβεβαιότητα. Δεν είναι συμπτωματικό ότι η εντυπωσιακή αναζωογόνηση της κυβερνώσας ελληνικής Αριστεράς την καθιστά περισσότερο επικίνδυνη σε σχέση με το παρελθόν. Το γεγονός ότι σύμφωνα με όλες τις δημοσκοπήσεις η νέα κυβέρνηση απολαμβάνει της εμπιστοσύνης του ελληνικού πληθυσμού σε εντυπωσιακά ποσοστά (άνω του 60%) είναι ακόμη πιο ανησυχητικό και δυνητικά αποσταθεροποιητικό. Η Αριστερά είναι μάλλον εδώ για να μείνει. Και η απειλή για το status quo φαίνεται ακόμη μεγαλύτερη ενόψει της ραγδαίας ενίσχυσης του Podemos στην Ισπανία και του Sinn Féin στην Ιρλανδία, σε συνάρτηση και με την εμφάνιση παρόμοιων κινημάτων αλλού. Στην Ευρώπη, όπως στη Λατινική Αμερική, η πολιτική σκηνή μοιάζει να αλλάζει με γοργούς ρυθμούς.

Δεν είναι, συνεπώς, συμπτωματικό ότι τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα εμφανίζονται διστακτικές απέναντι στο ρίσκο του εμπλουτισμού της πολιτικής ατζέντας με οποιαδήποτε αμφισβήτηση των θεμελιωδών κανονιστικών και πολιτικών θεμάτων. Και αυτή η τάση ενισχύεται, εφόσον αυτού του είδους τα ζητήματα φαίνεται ότι έχουν κυριολεκτικά εξαλειφθεί από τους γκρίζους διαδόχους του Ζακ Ντελόρ, του τελευταίου ευρωπαίου ηγέτη που έθεσε ερωτήματα σχετικά με τη μακροχρόνια προοπτική αυτού του πειράματος. Στις μέρες μας, η ολοκλήρωση αποτελεί μια λέξη κενή περιεχομένου. Και το ίδιο ισχύει για το κοινό κοινωνικό και πολιτικό μοντέλο. Δεν είναι συμπτωματικό ούτε το γεγονός ότι ο κοινός ευρωπαϊκός προϋπολογισμός υπόκειται συνεχείς περιορισμούς (στις μέρες μας έχει πέσει κάτω από το 1% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ) ούτε ότι έχουν καταργηθεί τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, τα οποία στόχευαν σε μια λελογισμένη αναδιανομή του πλούτου μεταξύ των χωρών. Στο ίδιο πνεύμα, η κοινή ευρωπαϊκή αγροτική πολιτική αποτελεί σήμερα μόνο μια σκιά του

παλαιού εαυτού της. Είναι ξεκάθαρο ότι η ευημερία των λαών δεν έχει πλέον καμιά σημασία.

Δεν είναι, συνεπώς, συμπτωματικό ότι η εξελισσόμενη προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας να οδηγήσουν την ελληνική οικονομία κυριολεκτικά σε κατάσταση ασφυξίας έλαβε χώρα μόλις μία εβδομάδα πριν τις περιφερειακές εκλογές στην Ανδαλουσία, ενώ θα ακολουθήσουν και οι αντίστοιχες στη Μαδρίτη. Το μήνυμα είναι ξεκάθαρο: όλοι οι ευρωπαϊκοί λαοί πρέπει να γνωρίζουν τις αναπόφευκτες συνέπειες μιας «ανάρμους» επιλογής. Εάν το εκλογικό σώμα δεν αποδειχθεί «συνετό», οι συνέπειες θα είναι αναπόδραστες. Εάν οι Θεοί δυσανεστηθούν, οι τεμπέληδες Νότιοι θα πρέπει να υποκύψουν στο αναπόφευκτο. Το να θέτει κανείς «πλήθια» ερωτήματα μπορεί να οδηγήσει μόνο στην καταστροφή. Αυτή είναι η πεμπτουσία της νέας τεχνοκρατικής «καταστροφολογίας». Όσοι αρνούνται να αντισταθούν σε αυτό που περιγράφεται στις μέρες μας ως η «κοινοτική κοινή λογική», θα πληρώσουν τα επίχειρα.

Μόνη επιλογή: η συνέχιση του αγώνα

Σύντροφοι και φίλοι!

Διεξάγουμε από κοινού έναν ανελέητο πόλεμο ενάντια στο νεοφιλελευθερισμό, τη δογματική λιτότητα, τους αυτόκλητους προφήτες και την «κοινή λογική». Και δεν έχουμε καμία άλλη επιλογή πέρα από τη συνέχιση του αγώνα. Προφανώς, η ιστορία είναι ειρωνική, αβέβαιη και συχνά σκληρή. Δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι θα νικήσουμε, πόρρω απέχουμε, ιδίως από τη στιγμή που οι σκοτεινές δυνάμεις του ακροδεξιού εθνικισμού, ακόμη και του νεοφασισμού, φαίνεται ότι παραμονεύουν στις σκιές. Δεν είμαστε βέβαιοι ότι θα νικήσουμε. Αλλά αν δεν νικήσουμε, είναι πιθανό να απειληθεί με αφανισμό ολόκληρος ο δυτικός πολιτισμός. Είμαστε, επομένως, υποχρεωμένοι να αισιοδοξούμε, ιδίως από τη στιγμή που για πρώτη φορά οι ιστορικές τάσεις φαίνεται ότι εμφανώς εξελίσσονται υπέρ μας. Όλο και περισσότεροι είναι αυτοί που διεκδικούν δημοκρατία, πολιτική αυτονομία, κοινωνική δικαιοσύνη και λαϊκή κυριαρχία. Το μάτι του κυκλώνα που έχουμε ενώπιον μας είναι ισοδύναμο με το μάτι μιας νέας οικουμενικής ελπίδας. Για μια ακόμη φορά μπορούμε να ενδώσουμε στις για καιρό καταπιεσμένες ουτοπικές μας φαντασιώσεις. Ας είμαστε, συνεπώς, ρομαντικοί και πραγματιστές ταυτόχρονα. Θα νικήσουμε.

Ποτέ πριν οι ρομαντικοί σίχοι του Βίκτωρος Ουγκώ δεν υπήρξαν τόσο απόλυτα ρεαλιστικοί:

Στο βάθος των ουρανών ένα σημάδι σπινθηρίζει
Κοιτάχτε, μεγαλώνει, λάμπει
Ροδόχρωμο και τεράστιο, πλησιάζει
Ω παγκόσμια δημοκρατία
Δεν είσαι ακόμα παρά η σπίθα
Αύριο θα είσαι ο ήλιος.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΑΝΤΩΝΙΟΥ,
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΕΣΣΟΠΟΥΛΟΣ